

Kommittédirektiv

Utökade möjligheter att använda tvångsmedel mot barn och unga

Beslut vid regeringssammanträde den 29 juni 2023

Sammanfattning

En särskild utredare ges i uppdrag att överväga en rad åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer.

Utredaren ska bl.a.

- analysera behovet av att kunna anhålla och häkta brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 18 år i fler fall än i dag,
- föreslå författningsändringar som möjliggör kvarhållande av brottsmisstänkta barn och unga i fler fall och under längre tid än vad som är möjligt i dag när det sker i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person,
- föreslå hur en ordning bör utformas som innebär att det blir möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år och som begår grova brott, och
- analysera om och säkerställa att de förslag som lämnas är förenliga med de krav som ställs upp enligt regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges åtaganden i övrigt när det gäller mänskliga rättigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2024.

Behovet av en utredning

Under de senaste åren har barns och ungas kopplingar till kriminella nätverk uppmärksammas allt mer. I en rapport om kriminella nätverk i polisregion Stockholm uppges att en majoritet av de aktiva nätverken involverar personer under 16 år i sin brottsliga verksamhet och att det sker i större utsträckning än vad som tidigare har varit känt (Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i region Stockholm, Polismyndigheten 2021, s. 7–8). Sammanställningar av datamaterial från det krypterade chattverktyget Encrochat visar att äldre individer återkommande lägger ut uppdrag på ungdomar, såsom utförandet av grova våldsbrott (Lärdomar av Encrochat, Polismyndigheten 2021, s. 31). I betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk konstateras det också att det finns indikationer på att våldet i den kriminella miljön blivit grövre och utövas av allt yngre gärningspersoner (SOU 2021:68 s. 248). I Brottsförebyggande rådets rapport Narkotikamarknader framkommer uppgifter om att äldre personer i narkotikabranschen utnyttjar yngre personer strategiskt, bland annat för distribution och försäljning av narkotika (Brå 2021:10 s. 94–95). Säkerhetspolisen beskriver i sin årsbok en pågående radikaliserings av unga personer (Säkerhetspolisen 2022/2023 s. 30–33).

Det är angeläget att motverka att barn och unga dras in i kriminalitet eller utnyttjas i kriminella sammanhang. Barn har rätt till skydd mot alla former av våld och utnyttjande. Åtgärder behöver därför vidtas för att förhindra att de rekryteras till gängkriminalitet och begår grova brott, liksom för att förhindra att barn och unga skadar andra. Det är också angeläget att de brott som begås av barn och unga, och som inte sällan även drabbar unga brottsoffer, kan klaras upp i större utsträckning. Ett viktigt led i att uppnå detta är att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till ändamålsenliga och verkningsfulla verktyg.

Utöver de åtgärder som tar sikte på möjligheterna att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga finns det även behov av att se över vissa andra frågor i syfte att åstadkomma en mer effektiv brottsbekämpning. Det handlar bland annat om att se över vilka tvångsmedel som ska vara möjliga att använda i en förundersökning som återupptagits i syfte att ansöka om resning och om att knyta tillstånd till vissa hemliga tvångsmedel till en person.

Uppdraget att väga behovet av brottsbekämpning mot skyddet för grundläggande rättigheter

Regleringen om tvångsmedel och hemliga tvångsmedel har utformats efter en avvägning mellan å ena sidan samhällets behov av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan den enskildes rätt till frihet, integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten.

Regeringsformen (RF) garanterar den enskilde ett skydd gentemot det allmänna mot ett påtvingat kroppsligt ingrepp och mot kroppsvisitation. Var och en är också skyddad mot husrannsakan och liknande intrång, hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Skyddet omfattar även betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och genom övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § RF). Var och en är också gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden (2 kap. 8 § RF). Dessa grundläggande fri- och rättigheter får begränsas endast genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (2 kap. 20 och 21 §§ RF). Den enskildes rättigheter skyddas också av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), vilken gäller som svensk lag, och av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna som gäller till skydd för enskilda när unionsrätten tillämpas.

Barns rättigheter skyddas dessutom genom FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Även barnkonventionen gäller sedan den 1 januari 2020 som svensk lag. Enligt artikel 16 får inget barn utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp. Vidare framgår det av artikel 3 i barnkonventionen att vid samtliga åtgärder och beslut som rör barn ska det som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand. Enligt artikel 19 ska barn skyddas från alla former av fysiskt eller psykiskt våld, inklusive misshandel, utnyttjande och sexuella övergrepp. Det ska finnas effektiva medel för bland annat förebyggande, identifiering, undersökning och uppföljning samt förfaranden för rättsligt ingripande om barn farit illa. Enligt artikel 37 (b) får inget barn olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande

eller annat frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. I artikel 40 uppställs även vissa krav i fråga om barn som misstänks för brott. I artikeln understryks bland annat att barnet har rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde samt som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärldheten att främja återanpassning och en konstruktiv roll i samhället. Vidare stadgas att staten ska främja införandet av lagar, myndigheter och förfaranden som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldiga till brott.

För all tvångsmedelsanvändning gäller legalitetsprincipen, ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Legalitetsprincipen innebär att en myndighet inte utan stöd i lag eller annan författning får ingripa i en enskilds rättssfär. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel ska vara bundet till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Enligt behovsprincipen får en myndighet använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får användas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

Regelverket om hemliga tvångsmedel innehåller även flera rättssäkerhetsgarantier. Förhandsprövning av domstol är en sådan. Huvudregeln är att rätten prövar frågor om hemliga tvångsmedel innan de får användas och rätten har dessutom möjlighet att ange närmare villkor för tvångsmedelsanvändningen i syfte att säkerställa att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Då rätten prövar frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning har dessutom ett offentligt ombud till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Förutom den föregående prövningen av domstol finns en efterföljande tillsyn. De brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel är föremål för tillsyn av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Skyddet för grundläggande fri- och rättigheter ska beaktas vid utformningen av de förslag som lämnas. Samtidigt måste hänsyn tas till intresset av att effektivt kunna förhindra, utreda och lagföra brott.

Utredaren ska därför

- väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot grundläggande fri- och rättigheter såsom den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet och skydd mot frihetsberövanden, och
- analysera om och säkerställa att de förslag som lämnas är förenliga med de krav som ställs upp enligt regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges åtaganden i övrigt när det gäller mänskliga rättigheter.

Uppdraget att förstärka möjligheterna att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av barn och unga

En översyn av regleringen om anhållande och häktning av personer som inte har fyllt 18 år

Barn och unga är särskilt känsliga för olika former av frihetsberövanden och utgångspunkten är att anhållande och häktning av personer som inte har fyllt 18 år ska ske med stor restriktivitet. De grundläggande förutsättningarna för att anhålla och häkta en person som inte har fyllt 18 år är desamma som för vuxna (24 kap. 1–3 och 6 §§ rättegångsbalken). Därutöver krävs enligt 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, att det finns synnerliga skäl för anhållande och häktning. Den som inte har fyllt 18 år får antas alltid lida allvarligt men av häktning och därför får häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas (24 kap. 4 § rättegångsbalken). Detta innebär sammanfattningsvis att personer som inte har fyllt 18 år får anhållas och häktas bara i undantagsfall.

Även om barn och unga ska frihetsberövas endast som en sista utväg är häktning i vissa fall en nödvändig åtgärd för att utreda och lagföra brott. Samhällsutvecklingen går åt ett håll som kräver att de brottsbekämpande myndigheterna har verkningsfulla verktyg i kampen mot den grova brottsligheten. Kriminella nätverk involverar och utnyttjar allt oftare barn och unga i sin verksamhet. Att barn och unga får lindrigare påföljder och löper mindre risk att frihetsberövas jämfört med vuxna kan bidra till den utvecklingen. Det är också av största vikt att samhället ingriper för att hindra unga personer från att fortsätta begå brott. I vissa situationer kan de brottsbekämpande myndigheterna därför behöva ha större möjlighet till anhållande och häktning av personer under 18 år än vad som är fallet i dag.

När unga häktas är det så gott som uteslutande på grund av misstankar om mycket allvarlig brottslighet som mord, människorov, grova vålds- och sexualbrott, grova rån och grova vapenbrott (se Åklagarmyndighetens årsredovisning 2022 s. 54). Frågan om det finns synnerliga skäl för anhållande och häktning bedöms främst utifrån den misstänktes ålder och brottslighetens allvar. En utgångspunkt för bedömningen är straffmättningsvärdet för det aktuella brottet med hänsyn tagen till straffreduktionen för unga. Av betydelse är också styrkan i de särskilda häktningsskälerna. I linje med den restriktiva hållning som finns medför detta att unga personer som är misstänkta för inte fullt så allvarliga brott ibland försätts på fri fot, trots att häktning är angeläget för att till exempel förhindra att den unge dras allt djupare in i en kriminell gängmiljö och fortsätter att begå brott. Det kan även röra sig om situationer där förundersökningen ingår i en större brottsutredning eller har koppling till organiserad brottslighet och där den unge på fri fot kan försvåra utredningen genom att till exempel påverka vittnen eller vara budbärare för information.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av att kunna anhålla och häkta brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 18 år i fler fall än i dag,
- utifrån behovsanalysen se över de rättsliga förutsättningarna för anhållande och häktning av personer som inte har fyllt 18 år och då särskilt kravet på synnerliga skäl,
- ta ställning till om reglerna behöver ändras eller kompletteras i något avseende, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Polisens möjlighet att hålla kvar brottsmisstänkta barn och unga under en viss tid

Vid ett ingripande mot barn och unga som misstänks för brott får Polismyndigheten under vissa förutsättningar hålla kvar den unge i syfte att skyndsamt lämna över honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person (14 och 35 §§ LUL). För straffmyndiga som inte har fyllt 18 år kan ett sådant kvarhållande ske när någon är skäligen misstänkt för brott men åklagaren beslutat att inte anhålla honom eller henne. När det gäller barn som inte har fyllt 15 år får kvarhållande ske om barnet har begått ett brott som hade kunnat ge fängelse och barnet grips på bar gärning eller på

flykt från brottsplatsen. Tre timmar gäller som en yttre tidsgräns för kvarhållandet i båda åldersgrupperna. Tiden räknas antingen från åklagarens beslut att inte anhålla den unge, från ett beslut om frigivning efter gripandet eller från det att ett förhör med den unge avslutats.

En nyckel i det brottsbekämpande arbetet är att tidigt fånga upp unga personer som är på väg mot en kriminell livsstil och ge dem adekvat stöd. Samhället behöver omedelbart reagera när barn och unga misstänks för brott och visa att situationen tas på allvar. Om det finns en risk att den unge återvänder till en kriminell miljö eller återförs till hemförhållanden där den unges hälsa eller utveckling riskeras kan den unge bli föremål för vård och andra insatser enligt sociallagstiftningen. Att polisen kan hålla kvar brottsmisstänkta barn och unga i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person kan ur den aspekten vara avgörande. Möjligheten till samordning mellan polis, socialtjänst och vårdnadshavare behöver emellertid säkerställas och stärkas. Framför allt behöver socialtjänsten ges bättre förutsättningar att pröva frågan om omedelbart omhändertagande utan att den unge släpps.

Utredaren ska därför

- analysera om de rättsliga förutsättningarna och tidsgränsen för kvarhållande av brottsmisstänkta barn och unga är ändamålsenliga i de fall kvarhållandet sker i syfte att överlämna dem till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person samt ta ställning till om lagstiftningen bör ändras på något sätt, och
- oavsett ställningstagande lämna författningsförslag som möjliggör kvarhållande av unga brottsmisstänkta i fler fall och under längre tid än vad som är möjligt i dag.

Det behöver införas möjligheter att använda hemliga tvångsmedel under en brottsutredning mot personer som inte har fyllt 15 år

Hemliga tvångsmedel kan användas under en förundersökning mot en straffmyndig person i syfte att utreda det begångna brottet. De hemliga tvångsmedel som får användas under en förundersökning är hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning, hemlig

rumsavlyssning och förordnande enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken om kvarhållande av en försändelse.

För brott som någon begått innan han eller hon fyllt 15 år får det inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § brottsbalken). En förundersökning får inte inledas mot en misstänkt person som vid gärningen inte har fyllt 15 år. I stället kan en utredning inledas mot den misstänkte enligt 31 § LUL. Det är i dag inte möjligt att använda hemliga tvångsmedel under en sådan utredning. Frågan har dock behandlats i tidigare förarbeten. I propositionen Barn under 15 år som misstänks för brott (prop. 2009/10:105 s. 74) uttalas att när barn begår mer organiserad brottslighet i kriminella gäng är brottsligheten generellt sett av sådan art att den inte når upp till de påföljds- eller straffvärdenivåer som krävs för att hemliga tvångsmedel ska vara tillåtna ens för straffmyndiga personer. Bland annat mot denna bakgrund ansågs det inte finnas ett tillräckligt starkt behov av att införa möjligheter att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte har fyllt 15 år (prop. 2009/10:105 s. 47).

I dag är situationen en annan. Kriminella nätverk involverar mycket unga personer i sin brottsliga verksamhet och utnyttjar dem för att till exempel utföra grova våldsbrott. Det är inte rimligt att de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att utreda grova brott som personer som inte har fyllt 15 år misstänks för är sämre än vad som gäller när samma brott begås av straffmyndiga. Brottsens verkningar slår lika hårt mot brottsoffret, oavsett vilken ålder gärningspersonen har. En ordning där de brottsbekämpande myndigheterna ges sämre förutsättningar att utreda och lagföra brott riskerar också att utgöra ett särskilt incitament för kriminella nätverk att utnyttja unga personer.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av att använda hemliga tvångsmedel mot brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år,
- föreslå hur en ordning bör utformas som innebär att det blir möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år och som begår grova brott, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Hur ska preventiva tvångsmedel få användas mot personer som inte har fyllt 15 år?

Förutom att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda brott under en förundersökning kan de även användas i form av preventiva tvångsmedel inom ramen för de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Med underrättelseverksamhet avses insamling, bearbetning och analys av information för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslighet i ett skede när det ännu inte finns någon konkret misstanke om att ett visst brott har begåtts. Regleringen om preventiva tvångsmedel finns bland annat i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) och i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Preventivlagen ger Säkerhetspolisen och Polismyndigheten möjlighet att använda bland annat hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning i underrättelseskedet. Domstol prövar frågor om tillstånd till åtgärder enligt lagen, och rättegångsbalkens regler om offentliga ombud tillämpas. Det finns även möjlighet att använda hemlig dataavläsning för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott enligt lagen om hemlig dataavläsning. Bestämmelserna i lagen om hemlig dataavläsning hänvisar till regleringen i preventivlagen. I propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott (prop. 2022/23:126) föreslår regeringen att tillstånd till preventiva tvångsmedel ska få beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar viss allvarlig brottslighet, till exempel mord, allmänfarlig ödeläggelse, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott, och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten. Även Tullverket föreslås få möjlighet att använda preventiva tvångsmedel. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2023.

Inhämtningslagen reglerar Polismyndighetens, Säkerhetspolisens och Tullverkets möjligheter att i hemlighet hämta in vissa uppgifter om elektronisk kommunikation. Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa brott som anges i lagen

(2 § inhämtningslagen). Inhämtning enligt lagen betraktas som ett hemligt tvångsmedel. Tillstånd till sådan inhämtning kan ges antingen för brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse två år eller för vissa särskilt angivna samhällsfarliga brott. De uppgifter som får hämtas in med stöd av inhämtningslagen motsvaras i stort sett av de uppgifter som får inhämtas vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken. Beslut om inhämtning fattas av åklagare vid Åklagarmyndigheten efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket (3 § inhämtningslagen). Det finns även möjlighet att använda hemlig dataavläsning för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet enligt lagen om hemlig dataavläsning. Bestämmelserna i lagen om hemlig dataavläsning hänvisar till regleringen i inhämtningslagen.

Inhämtningslagen är för närvarande föremål för en översyn. En särskild utredare har fått i uppdrag att bland annat ta ställning till om, och i så fall på vilket sätt, tillämpningsområdet för inhämtningslagen bör utvidgas (dir. 2022:32). Utredaren ska även ta ställning till om det bör införas en möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt inhämtningslagen (dir. 2023:9). Uppdraget ska redovisas senast den 13 oktober 2023.

I tidigare förarbeten finns det inte några överväganden om hur preventivlagen, lagen om hemlig dataavläsning och inhämtningslagen får användas mot personer som inte har fyllt 15 år. Däremot har frågan om huruvida inhämtningslagen ska få tillämpas mot personer som inte har fyllt 15 år behandlats i den juridiska litteraturen. Att det inte finns någon bestämmelse som föreskriver att inhämtning får användas mot någon som inte är straffmyndig och att lagstiftaren uttryckligen har tagit ställning mot användningen av hemliga tvångsmedel under en brottsutredning mot någon som inte har fyllt 15 år, har ansetts innebära att inhämtning inte är tillåten (se Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?, 5 uppl. 2022 s. 836–837).

Regleringen i inhämtningslagen undantar dock inte personer under 15 år, och det kan hävdas att regleringen i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare inte anger vad som gäller i underrättelseverksamhet utan endast vad som gäller i brottsutredningar. Samma resonemang kan också göras gällande i fråga om preventivlagen och bestämmelserna i lagen om hemlig dataavläsning. Eftersom rättsläget alltså får anses som oklart och

tillgång till information i ett tidigt skede kan vara avgörande för de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra skjutningar och annan allvarlig brottslighet, bör frågan ses över.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av att använda preventivlagen, inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning mot någon som inte har fyllt 15 år,
- analysera rättsläget när det gäller användningen av preventiva tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år och, oavsett resultatet av den analysen, analysera och ta ställning till hur preventiva tvångsmedel ska få användas mot personer som inte har fyllt 15 år, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Bör möjligheterna att använda tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år utökas?

Det finns möjligheter att använda tvångsmedel som inte är hemliga – och de verkställighetsåtgärder som kan vidtas inom ramen för dessa tvångsmedel – mot personer som inte har fyllt 15 år, om syftet är att utreda brott. Det är dock endast de tvångsmedel som är angivna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, i 23 kap. 7–9 §§ rättegångsbalken eller i annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet omfattar den som inte har fyllt 15 år, som kan komma i fråga (36 f § LUL). Exempel på sådana tvångsmedel och verkställighetsåtgärder som får användas är beslag, husrannsakan, åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans och kroppsvisitation. Till skillnad mot vad som gäller för straffmyndiga krävs även att det ska finnas särskilda skäl för att få använda åtgärden (36 § LUL). Kravet på särskilda skäl innebär att restriktivitet ska iakttas vid användandet (prop. 1983/84:187 s. 37 och prop. 2021/22:119 s. 186).

Även kroppsbesiktning får genomföras när någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott. Det krävs dock att det är fråga om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, om det är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet (36 a § LUL). För straffmyndiga gäller i stället att misstanken ska avse brott på vilket fängelse kan följa (28 kap. 12 § rättegångsbalken).

Kraven för att tvångsmedel ska få användas mot den som inte har fyllt 15 år och är misstänkt för brott är genomgående högre än vad som gäller för straffmyndiga misstänkta. Vissa tvångsmedel, såsom anhållande, anmälningsskyldighet, reseförbud, avspärrning, förvar och kvarstad, får överhuvudtaget inte användas mot personer som inte har fyllt 15 år och som misstänks för brott. Åklagarmyndigheten har särskilt påpekat att det kan finnas behov av att möjliggöra avspärrningar inom ramen för utredningar mot brottsmisstänkta barn under 15 år (Ju2022/00245).

Utredningen om barn som misstänks för brott konstaterade i betänkandet Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott att det inte var möjligt att få en helt enhetlig bild av vilket behov Polismyndigheten ser av att använda tvångsmedel mot barn under 15 år i större omfattning än som sker i dag. Utredningen gjorde därför bedömningen att det inte fanns något så tydligt behov av att utvidga möjligheterna att företa beslag, husrannsakan eller kroppsvisitation mot barn som inte har fyllt 15 år att en lagändring var påkallad (SOU 2022:1 s. 294–295). Med hänsyn till den allvarliga situation vi befinner oss i och intresset av att ta ett helhetsgrepp på frågan om tvångsmedel mot personer som inte har fyllt 15 år bör också möjligheterna att använda även dessa tvångsmedel ses över.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av utökade möjligheter att använda tvångsmedel mot brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år,
- ta ställning till om möjligheterna att använda tvångsmedel mot brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år ska utökas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Användningen av biometri som avser personer som inte har fyllt 15 år behöver ses över

Möjligheterna att samla in biometriska underlag från brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år är mer begränsade än vad som gäller för straffmyndiga misstänkta. Enligt 36 § LUL får fotografi och fingeravtryck enligt bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken tas av någon som är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott. En förutsättning är dock att det finns särskilda skäl. Det innebär att restriktivitet är påkallad. När ett prov för dna-analys ska tas från någon som är misstänkt för att före 15

års ålder ha begått ett brott gäller bestämmelserna om kroppsbesiktning i 36 a § LUL i stället för rättegångsbalkens bestämmelser.

Enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område (polisens brottsdatalag) får inte heller fingeravtryck och fotografi som har tagits av någon som är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott behandlas i fingeravtrycks- och signalementsregistren (5 kap. 12 § tredje stycket). På motsvarande sätt får inte utrednings- och dna-registren innehålla dna-profiler från någon som misstänks för att ha begått brott före 15 års ålder, eftersom dessa register endast får innehålla profiler från prov som har tagits med stöd av rättegångsbalken (5 kap. 2 och 4 §§ polisens brottsdatalag). Dna-profiler som tas från barn som misstänks för att ha begått brott före 15 års ålder får inte heller jämföras med uppgifter i registren över dna-profiler. Det följer av att en kroppsbesiktning enligt 36 a § LUL endast får ske i syfte att klarlägga omständigheterna kring det aktuella brottet och av att ett prov för dna-analys inte får användas för andra ändamål än det för vilket det samlades in (5 kap. 8 § polisens brottsdatalag, jfr även prop. 2009/10:105 s. 71).

Biometriutredningen har i sitt betänkande Biometri – för en effektivare brottsbekämpning (SOU 2023:32) lämnat förslag som utökar möjligheterna att använda biometri som verktyg i brottsbekämpningen. Det handlar bland annat om att fler typer av biometriska underlag ska kunna samlas in och om utökade möjligheter att behandla biometrisk information i polisens register. Frågan om det finns ett behov av att utöka dagens möjligheter att samla in biometriska underlag från barn som misstänks för att ha begått brott före 15 års ålder har inte ingått i Biometriutredningens uppdrag. Inte heller har Biometriutredningen haft i uppdrag att se över frågan om det finns ett behov av att behandla dna-profiler, fingeravtryck, fotografier med mera i polisens register när det gäller barn som misstänks för att ha begått brott före 15 års ålder. Biometriutredningen har däremot påpekat att det finns ett påtagligt behov av att se över förutsättningarna för såväl insamling av biometriska underlag som annan behandling av biometrisk information när det gäller brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år.

Möjligheterna att samla in, lagra och använda biometri utgör ett viktigt verktyg för att utreda brott. Det bör därför övervägas om dessa möjligheter ska utökas även i fråga om brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år. Uppdraget i denna del omfattar även frågan om biometrisk information om

barn som inte har fyllt 15 år och som finns i register som inte förs i brottsutredande syfte ska få användas för biometriska jämförelser och i så fall under vilka förutsättningar.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om biometriska underlag från brottsmisstänkta personer som inte har fyllt 15 år ska kunna samlas in i större utsträckning,
- ta ställning till om biometrisk information om personer som inte har fyllt 15 år ska få lagras och användas i större utsträckning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Reglerna om rätten till juridiskt biträde för unga behöver ses över

Brottsutredningar mot personer som inte har fyllt 15 år får under vissa förutsättningar inledas med stöd av 31 § LUL. I första stycket finns en presumptionsregel som innebär att en utredning ska inledas om det är fråga om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök eller en straffbelagd förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om inte särskilda skäl talar emot det. Ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge om en utredning enligt 31 § första stycket LUL har inletts och det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det (32 a § första stycket 1 LUL). Den unge kan, enligt uttalanden i förarbetena, uppenbart sakna behov av biträde om till exempel endast något enstaka förhör behöver hållas inom utredningens ram (prop. 2009/10:105 s. 68).

En brottsutredning kan också inledas på socialtjänstens begäran (31 § andra stycket LUL) eller om det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt 15 år har tagit del i brottet, om det behövs för att efterforska gods som har kommit åt genom brottet eller som kan bli föremål för förverkande, eller om det av andra skäl är påkallat med hänsyn till allmänna eller enskilda intressen (31 § tredje stycket 1–3 LUL). Om en utredning har inletts med stöd av 31 § andra eller tredje stycket ska ett juridiskt biträde förordnas för den unge om det finns synnerliga skäl för det (32 a § andra stycket 2 LUL). Synnerliga skäl kan vara om utredningen kan leda till att betydande skadeståndsanspråk riktas mot den unge (prop. 2009/10:105 s. 69).

När det gäller en misstänkt som har fyllt 15 men inte 18 år ska en offentlig försvarare förordnas om det inte är uppenbart att han eller hon saknar behov

av en försvarare (24 § LUL). Detsamma gäller en tilltalad (prop. 2000/01:56 s. 33). Att någon uppenbart saknar behov av en försvarare kan förekomma vid exempelvis bagatellartade brott eller i de fall åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande torde komma att meddelas. Detsamma kan gälla i de fall där en förundersökning enligt 23 kap. 22 § rättegångsbalken inte behöver genomföras (prop. 2000/01:56 s. 33). I de fall påföljdsvalet är tveksamt eller när en frihetsberövande påföljd kan komma i fråga bör en offentlig försvarare normalt förordnas (prop. 1994/95:12 s. 103).

Barnkonventionsutredningen har i sitt betänkande Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63) bland annat kartlagt hur svensk lagstiftning stämmer överens med barnkonventionen. Inom ramen för det arbetet har utredningen sett över hur rätten till juridiskt biträde för unga stämmer överens med artikel 40 i barnkonventionen. I artikel 40 regleras bland annat rätten till en rättvis rättegång.

När det gäller frågan om biträde under förundersökningen för en person mellan 15 och 18 år som misstänks för brott bedömer Barnkonventionsutredningen sammantaget att de svenska bestämmelserna om försvarare under förundersökning är förenliga med barnkonventionen. När det gäller frågan om rättsligt biträde under en huvudförhandling för samma åldersgrupp anser Barnkonventionsutredningen att det är tveksamt om barnkonventionen alls ger utrymme för några undantag när det gäller närvaro av ett juridiskt eller annat biträde. Enligt Barnkonventionsutredningen är det därför oförenligt med barnkonventionen att det saknas ett absolut krav på att ett juridiskt eller annat biträde ska förordnas för en tilltalad som är yngre än 18 år, om barnet inte redan har ett lämpligt biträde, till exempel en privat försvarare. Detsamma gäller för ett barn som är föremål för en bevistalan.

Barnkonventionsutredningen bedömer vidare att det strider mot barnkonventionen att det inte finns ett absolut krav på att ett juridiskt eller annat biträde ska förordnas för den som inte har fyllt 15 år och som är föremål för en utredning enligt 31 § första stycket LUL. Utredningen bedömer också att det finns en risk för att utrymmet i 32 a § LUL, att förordna ett juridiskt biträde för ett barn som är föremål för en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket LUL, är för begränsat för att vara förenligt med barnkonventionen, i synnerhet eftersom inte heller något annat biträde kan förordnas (SOU 2020:63 s. 1 615–1 620 och 1 629).

Rätten till offentlig försvarare för en misstänkt eller en tilltalad som inte har fyllt 18 år har enligt propositionen Ändringar i handläggningen av ungdomsmål m.m. utformats med hänsyn till barnkonventionen (prop. 2000/01:56 s. 26). Svensk lagstiftning har således ansetts uppfylla barnkonventionens krav. Även när det gäller barn som är föremål för en bevisstalan har det i propositionerna Barn under 15 år som misstänks för brott och Ingripanden mot unga lagöverträdare ansetts att svensk lagstiftning uppfyller barnkonventionens krav då det i princip är obligatoriskt med juridiskt biträde vid bevisstalan i domstol. Att ha en möjlighet till juridiskt biträde på ett tidigare stadium, det vill säga under brottsutredningen, för den som inte har fyllt 15 år har ansetts utgöra ytterligare förstärkning av möjligheterna till sådant biträde (prop. 2009/10:105 s. 41 och prop. 2005/06:165 s. 116).

Den 1 juli 2023 blir det möjligt att förordna ett målsägandebitråde eller en särskild företrädare för barn när en utredning enligt 31 § LUL har inletts eller återupptagits. En konsekvens av att möjligheten till ett juridiskt biträde för målsäganden kommer att följa av bestämmelserna i lagen om målsägandebitråde respektive lagen om särskild företrädare för barn är att det i en § 31-utredning kan förekomma att målsäganden har ett biträde, men att det misstänkta barnet inte har det. Med hänsyn till detta och till Barnkonventionsutredningens uppfattning finns det anledning att åter se över frågan om rätten till juridiskt biträde för barn under en brottsutredning.

Barnkonventionsutredningen har också sett över hur rätten till juridiskt biträde för ett vittne som är mellan 15 och 18 år, och som häktas på grund av att han eller hon vägrar att fullgöra sin vittnesplikt, stämmer överens med artikel 37 i barnkonventionen. Artikeln reglerar bland annat förutsättningarna för att frihetsberöva ett barn och villkoren för hur ett frihetsberövat barn ska behandlas. Varje frihetsberövat barn ska till exempel ha rätt att snarast få tillgång till juridiskt biträde.

Om ett vittne som är över 15 år vägrar att utan giltigt skäl fullgöra sina åligganden, till exempel avlägga ed, lämna vittnesmål eller besvara en fråga, kan vite utdömas mot honom eller henne. Om vittnet fortsätter att vägra att fullgöra dessa skyldigheter kan han eller hon häktas (36 kap. 21 och 22 §§ rättegångsbalken). Han eller hon har då inte rätt till juridiskt biträde.

Barnkonventionsutredningen anser att det inte är förenligt med artikel 37 att ett barn som häktas med stöd av 36 kap. 21 § rättegångsbalken inte har rätt till juridiskt biträde. Samtidigt konstaterar utredningen att det framstår som en närmast teoretisk möjlighet att häkta ett barn med stöd av den bestämmelsen (SOU 2020:63 s. 1 476). Det kan dock inte uteslutas att ett vittne mellan 15 och 18 år vägrar att fullgöra vittnesplikten och det finns därför anledning att se över regleringen om rätten till juridiskt biträde i dessa fall.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om rätten till juridiskt biträde och offentlig försvarare för en misstänkt som inte har fyllt 15 år respektive 18 år bör ändras,
- ta ställning till om en person som inte har fyllt 18 år bör få rätt till juridiskt biträde när han eller hon häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda vissa andra frågor för att åstadkomma en mer effektiv brottsbekämpning

Möjligheterna att knyta ett tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och vissa fall av hemlig dataavläsning till en person behöver ses över

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får endast ske genom avlyssning av ett telefonnummer, en annan adress (till exempel e-postadress) eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning, som har viss anknytning till den person som åtgärden avser (27 kap. 20 § rättegångsbalken).

Detsamma gäller som huvudregel även vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Tillstånd till åtgärderna beslutas i regel av en domstol. Vilket telefonnummer eller liknande som tvångsmedlet avser ska anges i tillståndsbeslutet. Domstolen måste i vissa fall hålla ett sammanträde när de prövar frågan om tillstånd (jfr 27 kap. 28 a § rättegångsbalken).

Sådana uppgifter som kan hämtas in genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, det vill säga kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter och platsuppgifter, kan även hämtas in med hjälp av hemlig dataavläsning enligt lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Ett tillstånd till hemlig dataavläsning för sådana uppgifter kombineras ofta med

tillstånd att hämta in uppgifter som avses i 2 § första stycket 6–7 i lagen om hemlig dataavläsning, det vill säga bland annat sådana uppgifter som finns i lagrade i en utrustning. Även tillstånd till hemlig dataavläsning beslutas i dessa fall av en domstol. I tillståndsbeslutet ska det anges vilket avläsningsbart informationssystem som tillståndet avser (18 § lagen om hemlig dataavläsning). Med ett avläsningsbart informationssystem avses en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett användarkonto till, eller en på motsvarande sätt avgränsad del av, en kommunikationstjänst, lagringstjänst eller liknande tjänst (1 § lagen om hemlig dataavläsning).

Det är vanligt att såväl sim-kort som telefoner byts ut i syfte att undvika och försvåra avlyssning. Varje gång ett sådant byte sker måste ett nytt beslut meddelas av rätten eftersom rätten i beslutet måste ange vilket nummer eller liknande eller vilket avläsningsbart informationssystem som tillståndet omfattar. Ett sätt att förenkla förfarandet skulle kunna vara att knyta tillståndet till en person, det vill säga att rätten fattar ett beslut om att avlyssnings- och övervakningsuppgifter får hämtas in för en viss person och att den verkställande myndigheten därefter beslutar vad som ska bli föremål för uppgiftsinhämtningen, till exempel vilka nummer som ska avlyssnas.

Frågan om att knyta tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation till en person har tagits upp vid flera tillfällen i tidigare förarbeten, se till exempel propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (prop. 2013/14:237 s. 96–97 och 106) och propositionen Förenklat förfarande vid vissa beslut om hemlig avlyssning (prop. 2019/20:145 s. 9–14). Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ett tillstånd till hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation bör kunna knytas till en person (bet. 2021/22:JuU24 s. 43). Frågan om att knyta tillståndet till en person har aktualiserats också i fråga om andra hemliga tvångsmedel. I propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott föreslår regeringen att det ska införas en möjlighet att knyta tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning till den som är skäligen misstänkt i stället för till en viss plats, dock endast sådan avläsning som avser kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter.

En ordning där tillståndet knytas till en person skulle innebära att inkopplingen av en ny övervakning, avlyssning eller avläsning kan ske

snabbare än i dag. På så sätt skulle glappet som uppstår i övervakningen, avlyssningen eller avläsningen när kriminella byter eller använder flera nummer, avläsningsbara informationssystem eller liknande minska. Det skulle i sin tur kunna leda till en mer effektiv brottsbekämpning. Mot bakgrund av detta och det förnyade ställningstagandet som regeringen har gjort när det gäller att knyta tillståndet till en person i fråga om hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning – som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter – bör frågan ses över igen. Det är viktigt att systematiken mellan regelverken om hemliga tvångsmedel som används under förundersökning och preventiva tvångsmedel som används i underrättelseverksamhet upprätthålls. För det fall ändringar föreslås i rättegångsbalken eller lagen om hemlig dataavläsning bör även behovet av ändringar i regelverket om preventiva tvångsmedel ses över.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt rättegångsbalken ska knytas till en person, i stället för till ett telefonnummer, en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning,
- analysera och ta ställning till om tillstånd till hemlig dataavläsning som inte avser kameraövervakningsuppgifter eller rumsavlyssningsuppgifter ska knytas till person i stället för till ett avläsningsbart informationssystem,
- analysera och ta ställning till om regleringen i preventivlagen och inhämtningslagen behöver förändras för det fall ändringar föreslås i rättegångsbalken eller lagen om hemlig dataavläsning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Vilka tvångsmedel som ska få användas i en återupptagen förundersökning i resningssyfte behöver ses över

Resning får beviljas till nackdel för den som har frikänts, om brottet kan leda till fängelse i mer än ett år och det åberopas en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har förts fram och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts (58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken). Resning får inte beviljas på grund av någon ny omständighet eller något nytt bevis, om inte sökanden gör sannolikt att omständigheten eller beviset inte hade

kunnat åberopas i rättegången, eller att sökanden annars har haft giltig ursäkt för att inte göra det (58 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken).

Det saknas en heltäckande reglering för återupptagande av förundersökning i resningssammanhang. Av propositionen Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde, framgår att bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. rättegångsbalken i möjligaste mån även bör gälla i en förundersökning som återupptagits i syfte att ansöka om resning, och att den närmare preciseringen av vilka bestämmelser som ska tillämpas bör göras i praxis (prop. 2011/12:156 s. 36 och 37). Det finns en viss reglering av i vilka fall åklagaren ska återuppta förundersökningen när resning aktualiseras (58 kap. 6 a § första stycket rättegångsbalken). Vidare finns bestämmelser som reglerar förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde i resningssituationer (21 kap. 4 a § rättegångsbalken och 7 a § lagen [1988:609] om målsägandebiträde).

I ett beslut den 31 maj 2021 avslag Högsta domstolen ett yrkande från riksåklagaren om att genomföra kroppsbesiktning av en person genom ett salivprov i avsikt att göra en dna-analys av provet (NJA 2021 s. 368). Åtgärden skulle ske i syfte att eventuellt ligga till grund för en ansökan om resning till den tilltalades nackdel. Högsta domstolen konstaterade att en tillämpning av bestämmelserna om kroppsbesiktning i 28 kap. 12 och 12 b §§ rättegångsbalken vid en återupptagen förundersökning i samband med resning skulle komma i konflikt med regeringsformens krav på tydligt lagstöd för användning av tvångsmedel och den restriktiva tillämpning som gäller för begränsningar av skyddet mot kroppsligt ingrepp.

Mot bakgrund av Högsta domstolens avgörande finns det anledning att överväga vilka tvångsmedel som ska få användas i en förundersökning som återupptagits i syfte att ansöka om resning, både i fråga om resning till en tilltalads nackdel och fördel. Även frågan om vilka krav som ska gälla för att en viss åtgärd ska få vidtas bör övervägas, liksom huruvida förundersökningsledaren, åklagaren eller endast rätten bör vara behörig att besluta om åtgärden.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av att använda tvångsmedel i en förundersökning som återupptagits i syfte att ansöka om resning,

- ta ställning till vilka tvångsmedel som ska vara möjliga att använda i en förundersökning som återupptagits i syfte att ansöka om resning, liksom vilka krav som ska ställas för respektive tvångsmedel och vem som ska vara behörig att besluta om tvångsmedlet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Möjlighet att kvarhålla grupper i en förundersökning

Med anledning av en misstänkt grov våldtäkt ombord på en passagerarfärja fattade en polisman – när färjan hade anlänt till hamnen – beslut om att samtliga manliga passagerare skulle genomgå en kroppsbesiktning enligt 28 kap. 12 § rättegångsbalken. De fick därefter en och en placera sig framför en glasruta med tonat glas för att målsäganden skulle försöka identifiera de misstänkta gärningsmännen. Förfarandet innebar att de ca 500 manliga passagerarna hölls kvar på färjan under en viss tid.

Justitieombudsmannen (JO) har ansett att åtgärden utgjorde en sådan inskränkning i enskildas rörelsefrihet som enligt regeringsformen förutsätter en bestämmelse i lag, men att något lagstöd inte finns (JO 2018/19 s. 340, dnr 2015-2016). JO konstaterade också att granskningen visade att det kan finnas behov av bestämmelser som ger en polisen möjlighet att i en brottsutredning hålla kvar personer på en viss plats i andra situationer än som följer av den lagstiftning som finns i dag.

Utredaren ska därför

- analysera behovet av att möjliggöra kvarhållande av en grupp människor under en förundersökning,
- ta ställning till om det bör vara möjligt att kvarhålla en grupp människor under en förundersökning och i så fall under vilka förutsättningar, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utöver vad som följer av kommittéförordningen ska utredaren bedöma och redovisa förslagets ekonomiska och andra konsekvenser. Särskild vikt ska läggas vid effekter för rättsväsendets myndigheter.

Utredaren ska beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av de förslag som läggs. De offentligfinansiella effekterna av utredarens förslag ska beräknas. Om

förslagen innebär offentligfinansiella kostnader ska förslag till finansiering lämnas.

Utredaren ska bedöma hur förslagen förhåller sig till regeringsformen och Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter inklusive barnkonventionen. Utredaren ska även redovisa vilka konsekvenser som de förslag som lämnas har ur ett barnrättsperspektiv samt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska föra dialog med och inhämta upplysningar från domstolarna, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Sveriges advokatsamfund, Statens institutionsstyrelse och Barnombudsmannen men även andra myndigheter och berörda aktörer. Utredaren ska också hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och inom utredningsväsendet. Utredaren ska beakta utvecklingen vid såväl EU:s lagstiftande institutioner som EU-domstolen, Europadomstolen och Europarådet.

Utredaren ska säkerställa att en välfungerande systematik i övriga regelverk upprätthålls, bland annat i regelverket om hemliga tvångsmedel. Det innebär att utredaren även ska bedöma behovet av följdändringar, till exempel i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder och lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Viktiga ställningstaganden som gjorts vid utformningen av förslagen ska beskrivas. Vidare ska alternativa lösningar som övervägts beskrivas liksom skälen till att de har valts bort. Utredaren har även möjlighet att ta upp andra frågor som har samband med de frågeställningar som ska utredas under förutsättning att uppdraget ändå kan redovisas i tid.

Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2024.

(Justitiedepartementet)